

Voiko YK uudistua?

Martti Koskenniemi

Olen ollut kysymyksen ”Voiko YK uudistua?” kanssa tekemisissä käytännössä koko sen neljännesvuosisadan, jonka olen ollut mukana tavalla tai toisella YK-työssä. Näitä vuosia, kuten maailmanjärjestön 60-vuotista taivalta, on sävyttänyt jaksottainen vaihtelu periodeihin, joina on vallinnut usko ja innostus järjestön työhön, ja jaksoihin joita on sävyttänyt skeptisyys ja epäluulo, pettymys siihen, ettei asetettuja tavoitteita ole saavutettu.

Järjestön elinajan jatkunutta reformikeskustelua on käyty kahdenlaisessa tunnelmassa: kysymyksen ”voiko YK uudistua?” on vastattu toisinaan epäröimättä ja myönteisesti, tuoden esiin joukko reformeja, jotka juuri sillä hetkellä näyttävät tarpeellisilta tai välttämättömiltä. Toisinaan siihen on vastattu alistuneen pessimistisesti; vaikka keskustelu jatkuukin, mitään todellista ei saada aikaan. Puhtaan analyttisesti ajatellen, ei liene vaikeaa todeta, että kyllä YK tietenkin voi uudistua. Jokainen instituutio voi uudistua, vaikka tämä onkin usein tavattoman vaikeaa. Mutta mitä uudistamisesta sitten ajattelemme – sen suunnasta ja onnistumisesta – riippuu olennaisesti siitä, mitä järjestöltä haluamme – mitä tehtäviä sille haluamme asettaa ja miten korkealla ovat odotuksemme tehtävien toteuttamisesta.

Voisin puhua rutiininomaisesti viimeisimmästä reformikierroksesta, sen odotuksista ja saavutuksista. Voisin kertoa huoltohallintoneuvoston lopettamisesta, talous- ja sosiaalisektorin jatkuvasta reformista, ihmisoikeustoimikunnan korvaamisesta ihmisoikeusneuvostolla, ja eettisen toimiston perustamisesta sihteeristöön[1]. Voisin myös kertoa YK:n kovan ytimen tapahtumista, syistä, jotka johtivat turvallisuusneuvostoreformin epäonnistumiseen, rauhanrakentamiskomission perustamisesta, kokoonpanosta tai tehtävistä tai rauhanturvaamistoiminnan nykytilasta. Voisin selostaa pääsihteerin pyrkimyksiä

YK:n, liikemaailman ja kansalaisyhteiskunnan välisten suhteiden tiivistämiseksi ns. Global Compact -aloitteen avulla ja muutoin. Voisin puhua YK:n roolista terrorisminvastaisessa taistelussa tai esimerkiksi vuonna 1992 perustetun kestävä kehityksen toimikunnan saavutuksista ja pyrkimyksistä, YK:n kehitysohjelman UNDP:n köyhyyden poistamisohjelmasta tai WHO:n ja yleiskokouksen alaisuudessa käydystä aidin vastaisesta taistelusta.

Tällaisessa puheessa pitäisi tarkastella pääsihteerin vuonna 2004 asettaman korkean tason paneelin (”High-Level panel”) työtä ja sille perustuvan viimesykyisen huippukokouksen saavutuksia [2]. Loppuasiakirja sisältää monia tärkeitä YK:n uudistamiseksi tehtyjä ratkaisuja. Paketin luonne oli tietenkin kompromissi.

Reformipaketin sisällön kuvaamistakin tärkeämpää olisi selostaa niitä rajoituksia, jotka säätelevät YK:n mahdollisuuksia tehokkaasti vaikuttaa maailman taloudelliseen tai sosiaaliseen kehitykseen. Niin kuin korkean tason raportti itse totesi, tärkeimmät maailmataloutta ja köyhyyden tuottamista ja ehkäisyä koskevat päätökset tehdään muualla kuin YK:ssa: erityisesti maailman kauppajärjestössä (WTO) ja Bretton Woods -instituutioissa – Maailmanpankissa ja Kansainvälisessä valuuttarahastossa. Tällaisen kertomuksen keskiössä olisi varmaan kuvaus uusista YK-elimistä – ihmisoikeusneuvostosta ja rauhanrakentamiskomissiosta – muun reformipaketin sisällön ohella. Mutta mitä kertoisinkin, joutuisin päättämään siihen, että arviomme viimeisimmän reformisyklin onnistumisesta riippuu olennaisesti siitä, mitä siltä odotamme.

Pysyvyyden ja muutoksen dialektiikka

En ole varma siitä, että nämä tekniset ja institutionaaliset ratkaisut olisivat kiinnostavia tässä yh-

teydessä tai että niillä olisi sellaista pysyvyyttä tai poliittista merkitystä, että niistä voitaisiin tehdä tärkeitä johtopäätöksiä YK:n tulevaisuuden kannalta. Huippukokouksen loppuasiakirjan ytimessä ovat termit *dialogi*, *partnership*, *streamlining*. Sen suositukset on muotoiltu pyrkimyksiksi lisätä koordinaatiota, restrukturointia ja pyrkimystä koherenssiin. Mitäänsanomatonta institutionaalisen diskurssin arkipäivää – välttämätöntä mutta merkitykseltään epäselvää.

Ihmisoikeusneuvoston ensimmäisten istuntojen jälkeen on ihmisoikeustaholla jo ilmaistu pettymys siihen, ettei ihmisoikeuskysymyksiin käsittelyyn ole tullut merkittävää muutosta [3]. Pyrkimykset turvallisuusneuvoston uudistamiseen ajautuivat täydellisesti karille. Toisaalta rauhanrakentamiskomissio on avannut mahdollisuuden kriiseihin puuttumiseen suunnitellusti ja pitkäjänteisesti.

Johtopäätösten tekeminen on kuitenkin enen aikaista, spekulatio epäkiinnostavaa. Niinpä ajattelin tässä esityksessä sanoa jotain yleistä ja periaatteellista YK:n reformin taustaoletuksista ja jäsentymisestä. Haluan hakea perspektiiviä, josta voisimme arvioida YK:ta kansainvälisen politiikan pitkien pyrkimysten ja aatteiden valossa – sanoisinko maailmanhistoriallisesti. Tällöin huomio kiinnittyy ennen kaikkea kolmeen seikkaan.

Ensimmäinen asia, joka tulee huomioida on se, että YK:n uudistumista koskeva keskustelu on yhtä vanha kuin järjestö itse [4]. Reformi on osa YK-instituutioiden olemassaoloa ja arkipäivää, ei jotain, minkä ulkoisten olosuhteiden muuttuminen – esimerkiksi globalisaatio – olisi yhtäkkiä nostanut järjestön eteen. Maailmanpolitiikan olosuhteet muuttuvat jatkuvasti. YK:n pääelinten – yleiskokous, turvallisuusneuvosto, talous- ja sosiaalineuvosto ja Kansainvälinen tuomioistuin, sekä sen erityisjärjestöt – toiminta on jatkuvaa reagointia näihin muutoksiin. Tähän vaikuttaa olennaisesti se, että YK on valtioiden ja eri asiantuntijapiirien välisen yhteistyön ja toiminnan foorumi. Sen instituutioiden toiminta ja toimivalta on pitkälle säädelyä ja rajattua, sidottua erilaisiin menettelyllisiin, hallinnollisiin ja taloudellisiin sääntöihin sekä perinteisiin toimintamalleihin.

Säätelyn tarkoituksena on varmistaa, että YK:n elimet todella pyrkivät niihin päämääriin, joista on sovittu. Valtioiden ja YK:ssa valtaa käyttävien asiantuntijaryhmien keskinäinen luottamus on vähäistä. Siksi toiminnalliset säännöt joudutaan tekemään tiukoiksi. Seurauksena on, että instituutiot ovat jäykkiä. Varsinkin niiden nä-

kökulmasta, jotka eivät saa tavoitteitaan ajetuksi niissä, ne vaikuttavat byrokraattisilta. Tämä on edullista pienille ja heikoille valtioille, mutta turhauttavaa sellaisien toimijoiden näkökulmasta, joilla on monia poliittikan vaihtoehtoja ja jotka haluaisivat YK:n reagoivan nopeasti ja tehokkaasti poliittisten preferenssiensä muutoksiin. Mitä selkeämpiä ja tiukempia säännöt ja instituutioiden toiminnan muodot ovat, sitä ennakoitavampaa YK:n toiminta on – sitä enemmän heikot toimijat voivat kokea olevansa turvassa ja ennakoida toimintaympäristöään. Mutta sitä enemmän vaikutusvaltaiset jäsenvaltiot kokevat YK:n olevan jäykkä ja hidasliikkeinen, tehoton väline näiden ulkopoliittisten tavoitteiden edistämiseksi.

Haluan korostaa, että YK:n uudistamisdebatte on kiinteä osa järjestön poliittista rakennetta, jossa on kysymys siitä, kuinka pitkälle järjestön tulee toimia vakiintuneiden sääntöjen pohjalta. Kuinka pitkälle sen tulee taas vastata aktiivisten toimijoiden vaatimuksiin, määrittäyty siitä, kenen näkökulmasta puhutaan. Kyseessä on pysyvyyden ja muutoksen dialektiikka, jossa eri maat tai maaryhmät eivät ole samassa asemassa. Esimerkiksi rauhanturvaamistoiminnan tehostaminen tai pyrkimys humanitaarisen voimankäytön laajempaan sallittavuuteen voi tuntua hyvältä Natoon näkökulmasta – kehityskaapuolella siinä nähdään uusi pyrkimys läntisen voimapolitiikan oikeuttamiseen

Osallistuin itse reformiprosessin siihen osioon, jossa keskusteltiin itsepuolustusvoimien laajentamisesta. Taustalla oli terrorisminvastaiseen sotaan ja muuhun uuteen sodankäyntiin liittyvät vaatimukset. Peruskirjaan sisältyvän tiukan rajauksen – voimaa saa käyttää vain aseellisen hyökkäyksen sattuessa – ei tullut kuuloonkaan ylivoimaisesti suurimmalle osalle jäsenmaiden edustajista. Niille muutos oli uhka, ei mahdollisuus. Kysymys siitä, kuinka joustavia sääntöjen tulee olla, riippuu siitä, kuka puhuu. Pysyvyyden ja muutoksen dialektiikassa maat ovat eri asemassa. Tästä ei tule tehdä johtopäätöstä, jonka mukaan jotkut olisivat mukana idealistisesti ja eteenpäin pyrkien, toiset taas vastahakoisesti aina jarrutukseen valmiina. Mikä on edistystä ja mikä taas valta-aseman turvin saavutettu etu määrittäyty puhujan näkökulmasta ja poliittisista tavoitteista käsin.

Hammar skjöld-eetoksesta

Toinen asia, jonka haluan tuoda esille, liittyy ensimmäiseen. Puhe YK:n uudistamisesta lähtee

usein siitä, että YK olisi yksi yhtenäinen kokonaisuus, joka joko uudistuu tai sitten ei, ikään kuin ”uudistuminen” olisi jotenkin neutraali, kvantitatiivisesti mitattavissa oleva luonnonilmiö. Kyseessä on ideologinen näkökulmavirhe. YK on itsenäinen kokonaisuus – *Gemeinschaft* klassisen sosiologian kielellä – lähinnä vain sihteeristön ja YK:lle omistautuneiden diplomaattien ja kansalaisjärjestöaktiivien näkökulmasta. Useimmille muille se on myös ja ennen kaikkea eri toimijoiden summa ja aggregaatti – *Gesellschaft* – jonka toimijat, jäsenvaltiot, funktionaaliset elimet ja asiantuntijaryhmät, ovat ensisijaisia suhteessa järjestön kokonaisuuteen. Tästä näkökulmasta YK on juuri foorumi erilaisten ja usein ristiriitaisien tavoitteiden ajamiselle, jossa ei vallitse poliittisen retoriikan pintaa syvemmälle menevää yhteisymmärrystä monestakaan kysymyksestä. Uudistaminen näyttää tällöin ajamisena toisia tavoitteita vastaan tai niiden kustannuksella.

YK:n käytössä olevat taloudelliset, fyysiset ja henkiset voimavarat ovat hyvin rajattuja. Toiminnan suuntaaminen uudella tavalla on aina kysymys joidenkin päämäärien suosimisesta. Tässä mielessä uudistaminen on poliittista vallan käyttöä, jonka tuloksena joku voittaa, toinen häviää. Voimme koettaa peittää tämän seikan näennäisesti neutraalin reformikieleen. Tämä tuntuu hyödylliseltä varsinkin sellaisessa institutionaalisessa kontekstissa, jossa ”uudistamista” yleisesti pidetään positiivisena, dynaamisuutta edustavana arvona ja sen kaapuun saadaan sijoitetuksi omia arvo- tai intressipäämääriä. Mutta varsinkin kehitysmaataholla YK-reformi koetaan omia asemia uhkaavaksi läntiseksi puuhasteluksi, johon voitiin ryhtyä kun lännen tavoitteet eivät enää olleet kylmän sodan vastakkainasettelun vuoksi vailla toteutumisen mahdollisuuksia. Tämä on näkynyt esimerkiksi ympäristönsuojelussa, jossa ”tehokkuus” on kehitysmaataholla usein näyttänyt vaativan omista kehitystavoitteista luopumista tai niiden ehdollistamista läntisten preferenssien mukaisiksi.

Mutta sama koskee myös ikäsuoskeskustelua YK:n talous- ja sosiaali-neuvoston uudistamisesta, jossa parhaimmillaankin – kuten juuri viimevuotisen huippukokouksen yhteydessä – voidaan sopia ECOSOCin koordinaatiroolin lisäämisestä, mutta ei lännelle tärkeiden Maailman kauppajärjestön tai Maailmanpankin politiikasta.

Uudistamiskeskustelun ymmärtäminen poliittisia preferenssejä ja resurssien suuntaamista koskeväksi eräänlaiseksi asemasodaksi ei useinkaan ole YK:n oman aatemaailman mukaista. Kuten edellä sanoin, monien YK-aatteen kannattajien

näkökulmasta olisi tärkeää tarkastella maailmanjärjestöä muuna kuin vain siinä vaikuttavien intressien ja pyrkimysten summuna. Kutsukaamme tätä Hammarskjöld-eetokseksi. Sen näkökulmasta YK on *Gemeinschaft*, yhteinen kokonaisuus, joka on enemmän kuin osiensa kokonaisuus, jolla on itsenäistä aateperustaa ja omia tavoitteita, joita ei voi palauttaa sen jäsenten tai elinten aatteiksi tai tavoitteiksi – esimerkiksi turvallisuusneuvoston viiden pysyvän jäsenen vaihtuvien intressien ja pyrkimysten summaksi. Mutta onko näin? Mitä tästä voi sanoa?

Tästä tulen kolmanteen ja tärkeimpään näkökohtaani. On syytä huomata, että Hammarskjöld oli ruotsalainen kosmopoliitti, jonka maailmankuvaa sävytti henkilökohtainen kristillinen usko. Tästä ei tietenkään ole mitään pahaa sanottavana. Mutta intuitio, jonka mukaan juuri Hammarskjöld edustaisi YK:ta omaa, itsenäistä tehtävää ja aatemaailmaa puhtaimmillaan, viittaa siihen, että *Gemeinschaftiksi* ymmärrettynä YK on tyyppillinen laajalle levinneen, mutta perusjuuriltaan läntiseen poliittiseen ajatteluun ja historiakäsitykseen palautuva ilmiö. Voimme tutkia tätä intuitiota liittämällä Hammarskjöldin nimeen muita nimiä – ei välttämättä vain sellaisia ruotsalaisnimiä kuin kreivi Bernadotte, Raoul Wallenberg tai Olof Palme. Ehkäpä mieleen tulevat Franklin ja Eleanor Roosevelt, jälkimmäinen ennen kaikkea YK:n ihmisoikeuksien julistuksen äitinä yhdessä ranskalaisen René Cassinin kanssa. Tai ehkä intuitio liikkuu pidemmälle historiaan: presidentti Woodrow Wilson, Ranskan Aristide Briand tulevat mieleen. Onhan YK aatehistoriallisessa mielessä Kansainliiton työn jatkaja.

Yhtä kaikki, Hammarskjöld-eetos liittyy nimiin ja symboleihin, jotka historiassa kertovat läntisen kosmopolitismien perinteestä. On tietysti periaatteessa mahdollista kuvata YK myös enemmän tai vähemmän sattumanvaraisena kompromissina, joka syntyi Moskovassa, Teheranissa ja Jaltassa käytyjen neuvottelujen tuloksena Rooseveltin, Churchillin ja Stalinin välillä. Tällainen kuvaus olisi historiallisessa mielessä aivan oikea. Mutta siitä seuraa käsitys YK:sta enemmän tai vähemmän kyynisen suurvaltapolitiikan välikappaleena – siis foorumina, jolla valtiot ja muut toimijat voimavarojensa mukaan käyvät strategista kamppailua – Clausewitzia vapaasti muunnellen – YK olisi sodankäyntiä toisin tavoin.

Mutta jos haluamme tarkastella YK:ta Hammarskjöld-eetoksen näkökulmasta, tällainen kuva – vaikkakin tosi – ei olisi riittävä. Jostain pitäisi löytää sellainen aateperusta tai poliittisen toiminnan suunta, joka olisi enemmän kuin

pelkkien vaihtuvien valtiointressien kunkin hetkinen vektorisumma. Vasta tällaisesta näkökulmasta voitaisiin puhua YK-reformista muuna kuin diplomaattisena muotoiluna YK:ssa harjoitetulle valtapoliitikalke.

Aate- ja maailmanhistoriallisesta näkökulmasta YK on epäilemättä jatke Kansainliitolle ja on paikallaan yhdistää Hammarskjöld samaan perinteeseen kuin Kansainliiton taustahahmot, Wilson ja Briand, Britannian Lloyd George tai Saksan Stresemann. Tällöin alkaa historiasta hahmottua jatkumo, jolla on ääriiviivat ja tietty dynamiikka. Kyseessä on joukko liberaaleja kosmopoliittisesti ajattelevia länsimaisia poliitikkoja, joille ylikansalliset instituutiot edustivat maailmanrauhan pyrkimystä ja välinettä kansainvälisen sivistyksellisen ja taloudellisen kehityksen edistämässä. Wilson ja Hammarskjöld kuuluvat yhteen eräänlaisen maailmanhallinnon edistäjinä. Tähän joukkoon eivät kuulu esimerkiksi Lenin, Gandhi, Mao Tsetung tai Léopold Sénghor.

Ajatus maailmanjärjestöstä itsenäisenä toimijana on länsimainen utopia, jonka on tuottanut läntiseen poliittiseen ajatteluun kuuluva kuva politiikasta ja historiasta. Vuonna 1784 Immanuel Kant julkaisi tunnetun esseensä ”*Ajatus universaalista historiasta, jolla on kosmopoliittinen päämäärä*” [5]. Yksitoista vuotta tämän jälkeen hän konkretisoi ajatusta pamfletissaan ”*Zum ewigen Frieden – Ikuiseen rauhaan*”, joka hahmottaa ihmiskunnan historian teleologisena prosessina, jonka päätepisteenä on maailmanlaajuinen itsenäisten valtioiden liitto [6]. Tietoisesti ja tiedostamatta nämä valistuksen ajatukset vaikuttivat 1800-luvun rauhanliikkeisiin, Kansainvälisen punaisen ristin perustamiseen vuonna 1864, Haagin rauhankonferenssien pitämiseen vuosina 1899 ja 1907, Kansainliiton ja muiden kansainvälisten järjestöjen perustamiseen ensimmäisen maailmansodan jälkeen sekä YK:n perustamiseen.

Onko YK vain sopimus?

Viime vuonna saksalainen poliittinen filosofi Jürgen Habermas julkaisi pitkän esseen ”*Hat die Konstitutionalisierung des Völkerrechts noch eine Chance?*” (onko kansainvälisen oikeuden perustuslaillistuminen yhä mahdollista?) [7]. Kirjoituksen ytimessä oli Habermasin pyrkimys liittää YK ja EU siihen filosofiseen ja poliittiseen traditioon, jonka alkuperänä oli eurooppalainen valistus ja joka tähtäsi universaaliin, järkiperäiseen harkintaan pohjaavaan poliittiseen toimintaan. Tätä ehkä edustaa myös viimevuotisessa

huippukokousasiakirjassa usein toistettu huoli YK:n legitimitetistä ja edustavuudesta, pyrki-mys Rule of Law’n toteuttamiseen niin järjestössä kuin jäsenvaltioissa. Ajatus YK:sta *Gemeinschaftina*, valtioiden ja muiden kansainvälisen elämän toimijoiden ulko- ja yläpuolella olevana maailmanyhteisönä historiallistaa myös kysymyksen YK:n uudistamisesta ongelmaksi eurooppalaisen valistuksen kohtalosta. Ei ole sattumaa, että ne lukuisat oman alani, kansainvälisen oikeuden, kirjoitukset, joissa YK:n peruskirjaa luetaan maailman perustuslakina tulevat Euroopasta, ennen kaikkea Saksasta ja Italiasta, toisen maailmansodan hävinneistä entisistä diktatuurivaltioista [8].

Tälle lähestymistavalle täysin vastakkainen on se ei-eurooppalaiselta taholta yhä useammin nykyisin esitetty näkemys, jonka mukaan YK on ennen kaikkea ja olennaisesti sopimus, jolla valtiot tietyissä olosuhteissa tekivät saadakseen siitä turvaa sekä edistääkseen sen avulla taloudellisia, henkisiä ja muita pyrkimyksiään. Tästä näkökulmasta YK on monin tavoin kelvoton tehtävänsä. Se ei ole kyennyt ehkäisemään sotia tai väkivaltaa, ei suojelemaan luontoa tai tuottamaan maailmaan taloudellista vaurautta. Se ei – kuten tavataan sanoa – varsinkaan kykene vastaamaan globalisaation haasteisiin. Jos YK on vain sopimus, se ei ole sen arvokkaampi kuin ne pyrkimykset, joihin tuolla sopimuksella tähdättiin. Ellei YK niitä kykene ajamaan näitä tavoitteita, vaan mahdollisesti suorastaan haittaa niiden tehokasta edistämistä, miksi pitäisimme siitä kiinni? Joko YK on uudistettava näiden arvojen tehokkaaksi edistäjäksi, tai siitä on luovuttava [9].

Kantilaisen valistuksen ytimessä oli ajatus maailmasta maailmanyhteisönä, jonka historia koostui yhteisön jäsenten tulemisesta tietoiseksi yhteenkuuluvuudestaan – usein vasta sotien, kriisien ja puutteen kautta. Yhteenkuuluvuuden pyrkimyksen ajateltiin luovat edellytykset institutionaaliselle yhdistymiselle vapaiden valtioiden maailmanfederaatioon, jossa kaikki kansat harjoittaisivat itsemääräämisoikeuttaan yhteistyössä samalla kun historiallinen järki johdattaisi niitä yhä lähemmäs toisiaan. Tällainen historia ei olisi vain valtapoliittikkaa, vaikka se olisi sitäkin; sen *telos* ei ole sopimuksenvarainen, vaikka se voidaan toteuttaa vain sopimuksella. Ajatukseen, jonka olen edellä kuvannut Hammarskjöld-eetokseksi, kuuluu vakaa usko edistykseen maailmanhistorian sisäisenä voimana. Sen eetoksen näkökulmasta YK on puutteineenkin tuon edistykseen ilmentäjä.

Entä voiko YK sitten uudistua?

Palaan kysymykseen ”Voiko YK uudistua?” Puhe YK-reformista on osa järjestön tavanomaista institutionaalista elämää. Toisinaan sitä käydään innostuneessa, toisinaan epäluuloisessa ilmapiirissä. Eri toimijat suhtautuvat siihen eri tavoin, mutta tuskin millekään niistä se on itseisarvo. Reformilla ajetaan omia päämääriä ja pyritään tekemään vaikeammaksi vastustajien päämäärien ajaminen. Reformin kieli on olennaisella tavalla poliittisten tavoitteiden edistämisen kieltä: ”voiko YK uudistua” kuulostaa useimpien toimijoiden korvissa hyvin samalta kuin ”kykenenkö saamaan tavoitteeni YK:ssa läpi”.

Eri valtiot ja toimijat voivat vastata tähän kysymykseen eri tavoin. Sellainen on maailma. Olennaisempi on kysymys, voiko YK jatkaa – onko syytä uskoa, että se edustaa jotain maailmanhistoriallisesti tärkeää arvoa tai prosessia, joka on enemmän kuin sen yksittäisen toimijoiden ajamat arvot ja päämäärät. Tähän kysymykseen vastaaminen merkitsee – ja uskon Hammarskjöldin tienneen tämän – kuitenkin siirtymistä poliittisen teologian alaan; eikä siihen aikani enää riitä.

VIITTEET

- [1] Näistä ja muista YK:n reformin nykytilan hankkeista ks. World Summit Outcome, YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 60/1 (24.10.2005) ja pääsihteerin raportti Implementation of the Decisions from the 2005 World Summit Outcome

for the action of the Secretary-general, A/60/430 (25.10.2005). Ihmisoikeusneuvostosta ks. päätöslauselma 60/251 (3.4.2006). YK-reformiasiakirjat löytyvät kätevimmin verkkosivustosta www.un.org/reform/

- [2] Huippukokouksesta yleensä ks. internet-sivua www.un.org/ga/59/hl60_plenarymeeting.html
- [3] Ks. esim. Amnesty International: ”UN Human Rights Council: Member governments must do more to build an effective Council” internet-sivulla: web.amnesty.org/pages/un-index-e (viimeksi käyty 16.11.2006).
- [4] Ks. esim. Joachim W. Muller (1992): *The Reform of the United Nations* (New York: Oceana)
- [5] Immanuel Kant (1784): *Idee zu Einer Allgemeinen Geschichte in Weltbürgerlicher Absicht* (1784, Wiesbaden, H. Staadt).
- [6] Immanuel Kant (1955): *Ikuisen rauhaan. Valtio-oikeudellinen tutkielma* (1795, suom. Jaakko Tuomikoski, Karisto)
- [7] Jürgen Habermas (2004): ’Hat die Konstitutionalisierung des Völkerrechts noch eine Chance?’ teoksessa *Die gespaltene Westen* (Frankfurt: Suhrkamp), 113-93.
- [8] Keskustelusta ks. esim. Jan Klabbers (2004): ’Constitutionalism Lite?’, *1 International Organizations Law Review*. 31-58.
- [9] Ks. esim. John Yoo & Will Trachman (2005): Less than Bargained for: the Use of Force and the Declining Relevance of the United Nations, *5 Chicago Journal of International Law*. 379-394.

Kirjoittaja on akatemiaprofessori Helsingin yliopistossa ja hän on toiminut YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan jäsenenä vuosina 2002–2006. Kirjoitus perustuu esitelmään Suomalaisen Tiedeakatemian istunnossa 9.10.2006.